

Ruotsin kielen osaamisesta ja oppimismotivaatiosta eri kouluasteilla

Taina Juurakko-Paavola

*Ruotsin kielen asemasta pakollisena kouluaineena keskustellaan paljon tiedotusvälineissä. Tämä keskustelu värityy usein tunnepitoisilla kannanotoilla ruotsin kielen puolesta tai sitä vastaan. Joulukuussa 2011 julkaistussa teoksessa *Svenskan i den finska skolan och högre utbildningen*, jonka ovat toimittaneet Taina Juurakko-Paavola ja Åsa Palviainen, sen sijaan esitetään tutkijoiden tuloksia siitä, miten eri kouluasteiden oppilaat ja opiskelijat itse kokevat ruotsin kielen tärkeyden, ts. millainen motivaatio heillä on opiskella ruotsia ja millaisia oppimistuloksia ko. oppijat keskimäärin saavuttavat eri kouluasteilla. Julkaisu kattaa peruskoulun (Eeva Tuokko), ammatillisen perustutkinnon (Ritva Kantelinen), ammattikorkeakoulun (Taina Juurakko-Paavola) ja yliopistot (Camilla Jauhojärvi & Åsa Palviainen) eli lähes koko kielikoulutusjatkumon ruotsin kielen osalta. Lukion oppimistuloksiin viitataan vain lyhyesti ylioppilastutkinnon käsittelyn yhteydessä julkaisun johdantokappaleessa (Taina Juurakko-Paavola & Åsa Palviainen), jossa kuvataan ruotsin kielen asemaa Suomen lainsäädännössä ja koulutusjärjestelmässä.*

Osaamistavoitteet ja niiden saavuttaminen

Ruotsin kielen osaamistavoitteet on määritelty opetussuunnitelmissa peruskoulun (POPS 2004) ja ammatillisten perustutkintojen osalta (ks. esim. Ammatilliset perustutkinnot 2011). Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen osalta tavoitteet on puolestaan määritelty lainsäädännössä (Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluopinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta 497/2004, Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista 794/2004). Hyvälle ruotsin kielen taidolle on asetettu Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasokuvausten mukaiset tavoitteet eri kouluasteilla, jotka on koottu taulukkoon 1.

Taulukko 1. Tavoitetasot hyvään ruotsin kielen taitoon eri kouluasteilla

Kielitaidon osa-alue	Kuullun- ja luetunymmärtäminen	Kirjallinen ja suullinen tuottaminen
Kouluaste		
Peruskoulu	A2.1 hyvä taito	A1.3 hyvä taito

Ammatillinen perustutkinto	A1.3-A2.1 hyvä taito	A1.3-A2.1 hyvä
Lukio	B1.2 hyvä taito	B1.1 hyvä taito
Ammattikorkeakoulu ja yliopisto	B1.1-B1.2 tyydyttävä taito	B1.1-B1.2 tyydyttävä taito
	B2.1-> hyvä taito	B2.1-> hyvä taito

Mielenkiintoinen kysymys on, kuinka suuri oppilaista ja opiskelijoista todella saavuttaa tietyllä kouluasteella hyvän taidon. Peruskoulussa asiaa tutkittiin oppilaiden erilaisten tuotosten arviointien perusteella, ammatillisen perustutkinnon ja ammattikorkeakoulujen osalta opiskelijoiden itsearviointin ja opettajien tekemien arviointien avulla sekä yliopisto-opiskelijoilta heidän kirjallisten tuotostensa perusteella.

Peruskoulussa hyvään kirjalliseen tuottamiseen ylsi noin 50 % ja hyvään suulliseen tuottamiseen noin 30 % oppilaista. Ymmärtämistaidoissa hyvää osaamista osoitti puolestaan noin 60 %. Tyttöjen ja poikien välillä havaittiin selkeitä eroja: tytöistä 64 % ylsi kirjoittamisessa vähintään hyvän osaamisen tavoitetasolle A1.3, pojista 39 %. Puhumistaidoissa puolestaan 43 % tytöistä ja 25 % pojista saavutti vähintään hyvän osaamisen tavoitetason A1.3. (Ks. tark. Tuokko 2011.)

Ammatillista perustutkintoa suorittavista opiskelijoista tasolle A1 itsensä arvioi tuottamistaidoissa 50 % suullisessa kielitaidossa ja 45 % kirjoittamisessa. Ymmärtämistaidoissa noin 35-37 % opiskelijoista arvioi jäävänsä tasolle A1. Opettajien arvioiden mukaan puolestaan noin 80 % ammatillisista perustutkintoa suorittavista opiskelijoista omaa opintojensa alkuvaiheessa ruotsin kielen taidon tasolla A1, mutta opintojen päättyessä enää 16 % jää sille tasolle. (ks. tark. Kantelinen 2011.) Lukion päättövaiheen ruotsin kielen osaamisesta voidaan todeta, että ylioppilastutkinnon ruotsin kielen kokeiden tulosten linkitys viitekehysten taitotasoihin vuonna 2004 osoitti, että reilut 40 % kokelaista ylsi vähintään tason B1 mukaiseen hyvään osaamiseen (Takala 2005).

Ammattikorkeakouluopiskelijoista 44 % oli itsearviointien perusteella sitä mieltä, että heidän ruotsin kielen taitonsa on tasolla A1 tai A2. Opettajien mielestä kuitenkin suurempi osa opiskelijoista ylittää tavoitetason B1 mukaiseen osaamiseen amk-opintojen loppuvaiheessa: opettajien mukaan 17 % jää tasolle A1 tai A2. Opiskelijoiden itsearviointeissa on suuria eroja nais- ja miesopiskelijoiden välillä, eri koulutusaloja edustavien opiskelijoiden välillä sekä tarkasteltaessa opiskelijoiden aikaisempaa koulutustaustaa. Naisopiskelijoista alle 40 % arvioi jäävänsä tasolle A1 tai A2, kun taas miesopiskelijoista peräti 56 % arvioi osaamisensa olevan tasolla A1 tai A2. Tekniikan alan opiskelijoista yli puolet arvioi osaamisensa tasolle A1 tai A2, kun taas liiketalouden opiskelijoista vain reilut 30 % arvioi jäävänsä alle tason B1. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneista opiskelijoista 66 % arvioi osaamisensa tasolle A1 tai A2, ylioppilastutkinnon suorittaneista vastaava osuus oli noin 40 %. (Ks. tark. Juurakko-Paavola 2011.)

Yliopisto-opiskelijoista tasolle B1 ylsi kirjallisessa tuottamisessa 47 % opintojensa alkuvaiheessa. Myös yliopistossa suurempi osa nais- kuin miesopiskelijoista saavutti tason B1: miehistä vain 34 % sai vähintään taitotasoarvion B1, naisopiskelijoista 55 %. Informaatioteknologian tiedekunnan opiskelijat erottuivat muista tiedekunnista: vain 14 % heistä saavutti vähintään tason B1. (Ks. tark. Jauhojärvi-Koskelo & Palviainen 2011.)

Motivaatiossa ruotsin opiskeluun suuria yksilöllisiä eroja

Kaikissa tutkimuksissa oppijoiden asenteita ruotsin kieleen ja kulttuuriin tutkittiin väittämien avulla. Peruskoululaisten motivaatiota tutkittiin kolmella ulottuvuudella: oma arvio kielenhallinnasta, hyötynäkökulma ja aineesta pitäminen. Tytöt pitivät ruotsin kieltä hyödyllisenä, mutta eivät kuitenkaan pitäneet siitä kovin paljon aineena. Pojilla sen sijaan oli negatiivisemmat vastaukset kaikilla ulottuvuuksilla: erityisesti monet pojat kokivat oman ruotsin taitonsa hyvin negatiivisesti eli olivat sitä mieltä, että he osaavat ruotsin kieltä heikosti. (Ks. tark. Tuokko 2011.)

Ammatillista perustutkintoa suorittavat opiskelijat vastasivat kaikkiaan 20 motivaatiöväittämään, jotka jaoteltiin tutkimuksessa 5 summamuuttuun eli motivaatio-orientaatioon: henkilökohtainen kiinnostus opiskella ruotsia, työelämään liittyvä orientaatio, kommunikaatiopainottunut integratiivinen orientaatio, henkilökohtaiseen kehittymiseen liittyvä orientaatio ja kulttuuriseen kohtaamiseen liittyvä orientaatio. Näistä motivaatio-orientaatioista vahvin koko ryhmää tarkasteltaessa oli työelämään liittyvä orientaatio ja heikoin kulttuuriseen kohtaamiseen liittyvä orientaatio. Suurempi osa opiskelijoista (keskimäärin 40?60 %) valitsi negatiivista motivaatiota osoittavan arvion useimmissa väitteissä, kun taas pienempi osa (noin 15?30 %) osoitti selkeästi positiivista motivaatiota eri väitteiden kohdalla. Osa opiskelijoista valitsi neutraalia asennoitumista osoittavan keskimäisen vaihtoehdon ”*Osittain eri mieltä ja osittain samaa mieltä*”, sillä arviot tehtiin viisiportaisella Likert-asteikolla. Esim. 24 % opiskelisi ruotsia, jos ruotsi ei olisi pakollinen kieli ja 34 % oli täysin tai osin samaa mieltä siitä, että ruotsin opinnot ovat tärkeitä, jos haluaa selviytyä työelämässä. (Ks. tark. Kantelinen 2011.)

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden motivaatiota tarkasteltiin täsmälleen samojen väittämien avulla kuin ammatillista perustutkintoa suorittavien. Vahvimaksi motivaatio-orientaatioksi osoittautui kommunikaatiopainottunut integratiivinen orientaatio ja heikoimmaksi kulttuuriseen kohtaamiseen liittyvä orientaatio. Kommunikaatiopainottunut integratiivinen orientaatio osoittaa opiskelijoiden halua käyttää ruotsin kieltä ruotsinkielisten kanssa ja myös vapaa-ajalla. Ammatikorkeakouluopiskelijoiden yksilölliset erot olivat kuitenkin vielä suurempia kuin ammatillista perustutkintoa suorittavien kohdalla osalta: negatiivista motivaatiota osoitti lähes kaikissa väittämissä 30?40 % opiskelijoista, kun taas positiivista motivaatiota osoitti 40?50 % opiskelijoista useimmissa väittämissä. Esim. väittämään ”*Opiskelisin ruotsia, vaikka se ei olisi pakollista*” suhtautui positiivisesti (=oli täysin tai lähes samaa mieltä) 55 % opiskelijoista, ja väittäimestä ”*Ruotsin kielen opiskelu on minulle tärkeää, koska ruotsin kielen taidosta voi olla apua/hyötyä tulevassa ammatissani*” oli täysin tai lähes samaa mieltä 49 % vastaajista. Nais- ja miesopiskelijoiden välillä oli kuitenkin huomattavan suuret erot: naisten keskiarvo oli kaikissa orientaatioissa korkeampi kuin miesten, ja kaiken kaikkiaan naisista yleensä reilu puolet (50?57 %) osoitti positiivista asennoitumista, kun taas miehistä 56?68 % valitsi negatiivista asennoitumista kuvaavia vaihtoehtoja. Sukupuolten välinen ero selittää myös osin koulutusalojen välisiä eroja, sillä tekniikan miesvaltaisella alalla ruotsin kielen opiskelumotivaatio oli selkeästi alhaisempi kuin muilla aloilla. Korkein motivaatio oli puolestaan keskimäärin liiketalouden, matkailun ja kulttuurialan opiskelijoilla. Myös opiskelijoiden aikaisempi koulutustausta näytti olevan yhteydessä motivaatioon: ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden opiskelijoiden motivaatio oli selvästi heikompi kuin lukion suorittaneiden tai kaksoistutkinnon suorittaneiden. (Ks. tark. Juurakko-Paavola 2011.)

Yliopisto-opiskelijoiden motivaatiota tutkittiin myös samankaltaisten väitteiden avulla kuin ammatillista perustutkintoa tai ammatikorkeakoulututkintoa suorittavien opiskelijoiden osalta. Väitteitä myös luokiteltiin samanlaisiin orientaatioihin, mutta sen sijaan niille ei laskettu samalla tavalla keskiarvoja. Lähes 70 % yliopisto-opiskelijoista oli täysin tai lähes täysin eri mieltä väitteestä, että he eivät olisi opiskelleet ruotsia, jos heillä olisi ollut mahdollisuus valita. Runsas 60 % heistä oli sitä mieltä, että he opiskelevat mielellään ruotsia ja lähes 50 % sitä mieltä, että ruotsin puhuminen on mukavaa. Yleisenä suuntauksena oli, että naisopiskelijoiden vastaukset olivat positiivisempia kuin miesten ja että informaatioteknologian tiedekunnan opiskelijat poikkesivat muista opiskelijoista osoittaen keskimäärin heikompa motivaatiota. Lisäksi opiskelijan osaamisen tasolla näytti olevan yhteys motivaatioon: paremman taitotasoarvion kirjallisesta tuottamisesta saaneiden opiskelijoiden motivaatio oli keskimäärin korkeampi kuin heikomman

taitotasoarvion saaneiden. Esim. väitteestä ”Haluan oppia ruotsia, koska monet työnantajat arvostavat ruotsin kielen taitoa” oli täysin tai lähes täysin samaa mieltä 83 % taitotasoarvion B2 saaneista opiskelijoista, kun taas taitotasoarvion A1 saaneista vain 38 % valitsi positiivisen kannan. (Ks. tark. Jauhojärvi-Koskelo & Palviainen 2011.)

Positiivinen motivaatio ja hyvä osaaminen – kumpi on syy, kumpi seuraus?

Tuokon ja Kantelisen tutkimustulosten mukaan osa oppilaista ei peruskoulussa tai ammatillisessa perustutkinnossa saavuta sille kouluasteelle asetettuja hyvän ruotsin kielen taidon taitotasovaatimuksia. Tämä puolestaan näkyy ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Toisin kuin aikaisemmilla kouluasteilla, korkean asteen koulutuksessa ei ole mahdollista saada edes hyväksytyä arvosanaa, ellei osaaminen yllä vähintään taitotasolle B1. Tämä taitotasovaatimus määrittyy sitä kautta, että korkeakoulututkintoihin sisältyy ns. valtionhallinnon kielitutkintoa vastaavan ruotsin kielen taidon osoittaminen. Ammattikorkeakoulut ja yliopistot ovat haasteellisen tehtävän edessä: miten kaikki opiskelijat saadaan saavuttamaan vaadittava ruotsin kielen osaaminen heikosta lähtötasosta huolimatta? Esimerkkinä voidaan tarkastella ammattikorkeakoulussa tekniikan alalla opiskelevaa miestä, joka on suorittanut ammatillisen perustutkinnon ja siten saavuttanut korkeakoulukelpoisuuden. Keskimäärin tällaisella opiskelijalla on oman arvionsa mukaan viitekehyksen taitotason A1/A2 mukainen osaaminen (ks. tark. Juurakko-Paavola 2011). Miten on mahdollista nostaa hänen osaamisensa tasolle B1? Yleensä ammattikorkeakouluissa on tarjolla yksi kaikille yhteinen pakollinen ruotsin opintojakso, jonka laajuus on 3 opintopistettä ja joka sisältää 24?40 tuntia kontaktiopetusta. Tämän lisäksi useimmissa ammattikorkeakouluissa tarjotaan ns. valmentavaa opetusta, jonka laajuus on 3? 6 opintopistettä. Viitekehyksen taitotasolta toiselle siirtyminen puolestaan vaatii opiskelijalta satoja tunteja töitä.

Jos jatketaan saman esimerkkiopiskelijan tarkastelua motivaation osalta, tilanne vaikeutuu entisestään. Keskimäärin nimittäin tekniikan alaa opiskelevilla ammatillisista väylää tulleilla miesopiskelijoilla on kaikkein heikoin motivaatio ruotsin opiskeluun. Tämä sama suuntaus näkyy kaikilla kouluasteilla eli näyttää olevan niin, että heikko motivaatio ja heikot oppimistulokset ovat samoilla oppilas- ja opiskelijaryhmillä. Herääkin kysymys, jonka Camilla Jauhojärvi-Koskelo ja Åsa Palviainen (2011) esittävät tutkimuksensa lopuksi: onko niin, että motivaatio johtaa hyviin oppimistuloksiin vai niin, että tunne hyvästä kielitaidosta ja osaamisesta johtaa hyvään motivaatioon? Entä miten motivaatioon ja oppimistuloksiin voi vaikuttaa positiivisesti?

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden vastauksissa tärkeimmäksi heidän motivaatioonsa vaikuttavaksi tekijäksi osoittautuivat ruotsin kielen opettaja ja amk-ruotsin kielen opintojen lähtötaso. Ruotsin kielen opettajan tulisi opiskelijoiden mielestä olla hyvä ja kannustava ja amk-ruotsin kielen opintojen lähtötasossa pitäisi huomioida opiskelijoiden todellinen osaamisen taso. Ammattikorkeakoulujen ruotsin kielen opettajien vastauksissa korostui myös opintojen hyötynäkökulma: opettajien mielestä opiskelijat motivoituvat, kun he ymmärtävät, että ruotsin kielen taidosta on todellista hyötyä työelämässä. (Ks. tark. Juurakko-Paavola 2011.)

Erityisen huolestuttavaa on miesopiskelijoiden keskimäärin heikko ruotsin kielen osaaminen, ja siksi erityistä huomiota olisikin kiinnitettävä miespuolisten oppijoiden motivaation ja oppimistulosten kehittämiseen kaikilla kouluasteilla. Tämän edistämiseksi tarvitaan varmasti oppimateriaalien päivytystä ja opetusmenetelmien kehittämistä kuten esim. Tuokko (2011) ehdottaa. Kaikkein tärkeintä ruotsin kielen opetuksen kehittämisessä on kuitenkin se, että kielikoulutuspoliittisessa päätöksenteossa huomioidaan aina koko kielikoulutusjatkumo kuten esim. Kantelinen (2011) painottaa. Tähän asti ruotsin kielen osalta ei ole valitettavasti toimittu näin. Nyt odotetaan uusia, jopa rohkeita linjauksia ja päätöksiä ruotsin kielen opetuksen kokonaisvaltaisesta kehittämisestä.

Kirjoittaja on Kielikoulutuskeskuksen johtaja Hämeen ammattikorkeakoulussa.

Kirjallisuus

Ammatilliset perustutkinnot 2011. http://oph.fi/download/110502_Autoalan_perustutkinto_2009.pdf [18.2.2012]

Jauhojärvi-Koskelo, C. & Palviainen, Å. (2011). ”Jag studerar gärna svenska, men är inte nöjd med det jag kan.” Motivation, attityder och färdigheter i svenska hos finska universitetsstudenter. Teoksessa: T. Juurakko-Paavola & Å. Palviainen (toim.) Svenskan i den finska skolan och högre utbildningen. Om kunskaper och motivation genom olika utbildningsstadier. HAMKin julkaisuja 11/2011, s. 81?102.

Juurakko-Paavola, T. (2011). Yrkehögskolestudententers kunskaper och motivation för att studera svenska. Teoksessa: T. Juurakko-Paavola & Å. Palviainen (toim.) Svenskan i den finska skolan och högre utbildningen. Om kunskaper och motivation genom olika utbildningsstadier. HAMKin julkaisuja 11/2011, s. 61?80.

Juurakko-Paavola, T. & Palviainen, Å. 2011. Svenskans plats i den finska utbildningen. Lagstiftning och utbildningssystem. Teoksessa: T. Juurakko-Paavola & Å. Palviainen (toim.) Svenskan i den finska skolan och högre utbildningen. Om kunskaper och motivation genom olika utbildningsstadier. HAMKin julkaisuja 11/2011, s. 9?22.

Kantelinen, R. 2011. Kan yrkesstuderande svenska och vill de alls lära sig det? Teoksessa: T. Juurakko-Paavola & Å. Palviainen (toim.) Svenskan i den finska skolan och högre utbildningen. Om kunskaper och motivation genom olika utbildningsstadier. HAMKin julkaisuja 11/2011, s. 41?60.

POPS 2004 = Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet http://www02.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf [18.2.2012]

Takala, S. 2005. Ylioppilastutkinnon B-ruotsin arvosanojen ja kielten eurooppalaisen viitekehyksen vastaavuutta koskeva tutkimus. Julkaisematon selvitys 1.2.2005.

Tuokko, E. (2011). Hur behärskar elever svenska i den finska grundläggande undervisningen? En utvärdering av inlärningsresultat i B-svenska i årskurs 9 våren 2008. ? Teoksessa: T. Juurakko-Paavola & Å. Palviainen (toim.) Svenskan i den finska skolan och högre utbildningen. Om kunskaper och motivation genom olika utbildningsstadier. HAMKin julkaisuja 11/2011, s. 23?40.

Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluopinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta 497/2004 <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040497> [18.2.2012]

Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista 794/2004 <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040794> [18.2.2012]